

Arhid. Asist. Univ. Dr. Tiberiu ARDELEAN

Arhid. Asist. Univ. Dr. Tiberiu ARDELEAN

**RELEVANȚA TRADIȚIEI DIRIJORALE ÎN MUZICA
BISERICEAȘĂ DIN SPAȚIUL ROMÂNESC**

**Exigențe metodologice, vocaționale și spirituale
ale dirijorului de cor bisericesc**

Apare cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte Dr. Timotei Sevcicu
Arhiepiscop al Aradului

Editura Universitaria - Craiova
Editura Universității „Aurel Vlaicu” - Arad

2019

Autor: Arhid. Asist. Univ. Dr. Tiberiu Ardelean
Copertă și tehnoredactare: Toma S. Muntean
Coperta 1: Cafasul Catedralei Arhiepiscopale „Sfânta Treime” din Arad
Fotografie coperta 1: Arhid. Claudiu-Ștefan Condurache

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Ardelean, Tiberiu**

**Relevanța tradiției dirijorale în muzica bisericească din
spațiul românesc : exigențe metodologice, vocaționale și
spirituale ale dirijorului de cor bisericesc / arhid. asist.
univ. dr. Tiberiu Ardelean. - Craiova : Universitaria ; Arad :
Editura Universității "Aurel Vlaicu", 2019**

ISMN 979-0-9009911-2-6

ISMN 979-0-69490-090-8

ISBN 978-606-14-1504-5

ISBN 978-973-752-814-8

*Familiei mele,
Sonia, Daria și Delia
în semn de aleasă prețuire și nemărginită dragoste*

PREFAȚĂ

Ne aflăm în fața unei teme de cercetare interdisciplinară, în care se conjugă elemente de teologie, muzică bisericească, ritual, istoria muzicii, muzicologie, estetică muzicală și interpretativă, canto și nu în ultimul rând dirijatul corului bisericesc. Structura acestei interdisciplinarități presupune o pregătire temeinică a celui care se încumetă să abordeze științific această temă. Prin tradiție, în Biserica Răsăriteană Ortodoxă din cele mai vechi timpuri a existat tradiția protosaltului, care presupune nu doar pregătire interpretativă, ci și pregătire dirijorală. Corul, în accepțiunea modernă a cuvântului, adică un ansamblu de voci care dau răspunsurile liturgice la sfințele slujbe pe două sau mai multe voci, a pătruns relativ târziu în Biserică și nu s-a bucurat de la început de o acceptare pozitivă, ci dimpotrivă a fost pusă prezența corului în Biserică în totală contradicție cu tradiția deja existentă a cântării pe o singură voce și de către un număr restrâns de cântăreți. Încet, încet însă, prin înțelepciunea unor oameni ai Bisericii, corul a ajuns să facă parte integrantă din structura slujbelor bisericești și uneori s-a dovedit a fi o prezență sine-qua-non în viața liturgică a Bisericii. Iată de ce avem convingerea că o temă de cercetare doctorală legată de tradiția dirijorală în muzica bisericească este pe deplin justificată.

Teza de doctorat a părintelui Tiberiu Ardelean deschide o perspectivă inedită în cercetarea doctorală din învățământul teologic universitar românesc, iar acest fapt nu face decât să stârnească interesul pentru acest domeniu și să constituie totodată și un motiv suplimentar de a acorda importanța cuvenită corului și dirijorului de cor bisericesc.

Teza de doctorat are patru mari capitole precedate de o introducere, și finalizate de câteva idei concludive. Remarcăm faptul că în

ceea ce privește stadiul actual al cercetării autorul a parcurs o bibliografie de specialitate actualizată și pornește în demersul său în perfectă cunoștință de cauză, el însuși fiind dirijor de cor, profesor de muzică bisericească și interpret al ei.

Lucrarea de față prezintă câteva din aspectele muzicii bisericești, într-o analiză succintă: *aspectul teologic al muzicii bisericești, aspectul eclezial, aspectul liturgic sacramental, aspectul personal-comunitar și soteriologic, aspectul catehetic*. Considerăm necesare tratarea acestor aspecte ale muzicii bisericești pentru că de ele depinde în mare măsură percepția pe care o are dirijorul de cor asupra repertoriului sau mai cu seamă a esteticii interpretative și pe care apoi le imprimă ansamblului coral.

Apoi, ni se prezintă în această temă de cercetare elementele constitutive a ceea ce înseamnă „Tradiție și actualizare în muzica bisericească”: *Etape ale evoluției muzicii bisericești, Pătrunderea muzicii corale pe teritoriul românesc, Provocări actuale ale muzicii bisericești cu caracter local, Perspective ale muzicii bisericești locale, tradiționale, Trifon Lugojan – contribuții specifice la dezvoltarea muzicii bisericești din vestul țării, Atanasie Lipovan – dirijor și interpret al muzicii bisericești corale, Ioan Lipovan – profesor și promotor al muzicii bisericești corale din vestul țării*.

Subcapitolul legat de provocări actuale ale muzicii bisericești cu caracter local aduce în discuție o realitate asupra căreia specialiștii în domeniu au insistat prea puțin. Autorul citându-l pe profesorul Dr. Mircea Buta spune: „Avem aici în vedere atât faptul că această parte a țării este extremitatea ultimă a ortodoxiei la contactul cu cultura catolică occidentală, cât și faptul că acest teritoriu a cunoscut diverse conduceri administrativ-politice față de celelalte spații românești”.

În acest context părintele Tiberiu Ardelean se simte obligat să explice ce înseamnă de fapt muzica bisericească cu caracter local și se

folosește de cele mai noi cercetări pe acest subiect, între care se remarcă valoroasa lucrare a Conf. Univ. Dr. Mircea Buta: *Cântările glasurilor bisericești la Vecernie și esența lor intonațională în notațiile lui Trifon Lugojan*, Cluj-Napoca, 2004. De asemenea, a adus argumente și din studiile lui Gheorghe Ciobanu, Romeo Ghircoiașiu, Trifon Lugojan, Victor Giuleanu, Vasile Petrașcu sau Vasile Grăjdian. Aproape toți cercetătorii, cu excepția lui Gheorghe Ciobanu și a lui Mircea Buta ajung la concluzia că melodiile bisericești din vestul țării sunt influențate de tradiția muzicală sârbească, dar uită să afirme că și tradiția muzicii bisericești sârbe face parte integrantă din marea tradiție muzicală bizantină. Aproape aceeași realitate o regăsim și în Transilvania, unde cântarea bisericească a fost influențată cel puțin sub aspectul ei interpretativ de muzica populară, dar în esență rămâne cea mai apropiată variantă de tradiția bizantină a muzicii bisericești alături de cea psaltică practică în Țările Române. Prezentarea contribuției pe care au adus-o Trifon Lugojan, Atanasie Lipovan și Ioan Lipovan, întregeste argumentativ acest capitol.

Densitatea tematică a miezului lucrării denotă multitudinea de problematici cuprinse în personalitatea unui dirijor. Toate subcapitolele analizate: *Exigențe metodologice ale dirijorului de cor bisericesc, Alcătuirea repertoriului coral, Analiza partiturilor-studiu de caz, Diseminarea discursului melodic, Înțelegerea mesajului textului pieselor muzicale, Alegerea tonalităților în funcție de posibilitățile muzicale ale corului, Elemente de tehnică vocală, Armonizarea ansamblului coral cu spațiul liturgic, Cristalizarea unei concepții interpretative, Exigente vocaționale ale dirijorului de cor bisericesc, Elemente de tehnică și stilistică dirijorală, Elemente de pedagogie muzicală, Elemente relațional-comunicative dintre dirijor și ansamblu coral, Exigențe spirituale ale dirijorului de cor bisericesc*, arată de fapt pregătirea profesională, duhovnicească dar și formarea interdisciplinară a dirijorului de cor bisericesc în spațiul eclezial.

Înainte de toate, potrivit autorului acestei teze, dirijorul de cor bisericesc trebuie să aibă o vocație specială dublată de o pregătire de specialitate remarcabilă, în care se întrepătrund cunoștințe teoretice muzicale, armonie și contrapunct, istoria muzicii, solfegiu, forme muzicale, estetică și pedagogie muzicală. Acestea sunt premisele formării profesionale la care se adaugă apoi studiile de strictă specialitate ale dirijatului coral. Desigur, dirijorul de cor bisericesc nu poate fi mai prejos din punct de vedere al formării sale muzicale decât oricare alt dirijor de profesie, după cum un dirijor de profesie poate avea în bagajul său formativ toate virtuțile unui dirijor de cor bisericesc, inclusiv pe cele de natură spirituală-duhovnicească.

Am fost încântat să observ, că autorul s-a oprit asupra câtorva modele de dirijori, între care se distinge personalitatea uluitoare a lui Marin Constantin, fondatorul și dirijorul Corului de cameră *Madrigal*. Există în bibliografia de specialitate două lucrări fundamentale despre corul Madrigal. Prima aparține a lui Viorel Cosma și se intitulează *Corul Madrigal al Conservatorului*, București, 1971, iar a doua lui Iosif Sava, intitulată *Constelația Madrigal*, București, 1988, care nu este altceva decât un excepțional dialog-interviu între Marin Constantin și Iosif Sava. În cele două lucrări amintite accentul cade pe coeziunea spirituală care ar trebui să existe între membrii înșiși ai unui ansamblu coral și între aceștia și dirijor. Citez: „Ați urmărit vreodată din față raportul psihic stabilit tacit între Marin Constantin și corul Madrigal în timpul concertului ? Atunci ați fi înțeles cum acționează simpla prezență, cum cele mai mici expresii ale feței dirijorului, chiar o anumită privire, un joc al ochilor, pot declanșa o gamă largă de sentimente, culori și nuanțe în rândul cântăreților. Acest îndelung proces de fuziune spirituală, adesea ireductibil prin cuvinte tocmai datorită caracterului său inefabil, determină tensiunea emoțională a fiecărui concert. Aici fiecare piesă, fiecare public, fiecare sală, fiecare moment al concertului, acționează nemijlocit asupra mo-

nolitului dirijor-cor, oferind rezultate direct proporționale cu echilibrul spiritual realizat de interpreți. Stăpânindu-și formația nu atât prin intermediul gestului exterior, cât mai ales prin sugestia interioară, Marin Constantin a reușit să împrumute cu deosebire din repertoriul original românesc acel ethos particular al poporului nostru. Secretul perfecțiunii absolute nu este, așa cum poate își închipuie unii, rezultatul exclusiv al unei maxime tehnici profesionale, ci al unei ideale fuziuni spirituale”. Evocând acest citat nu pot să nu adaug că la această fuziune spirituală, în cazul corului bisericesc, un rol esențial îl joacă repertoriul, format din textul sacru și melodia adecvată acestui text. Desigur, Marin Constantin rămâne un model desăvârșit, aproape imposibil de imitat, dar dirijorii de cor bisericesc pot învăța din activitatea dirijorală a acestui titan al culturii muzicale românești ce poate însemna legătura sufletească dintre dirijor și ansamblul său coral.

În ceea ce privește datele tehnice, de strictă specialitate pentru un dirijor, părintele Tiberiu Ardelean, se folosește de experiența științifică așternută în lucrări de certă valoare și relevanță, precum Conf. Univ. Dr. Ciprian Para, Prof. Univ. Dr. Cornel Groza, D. D. Botez, Augustin Bena, Nicolae Gâscă și alții.

Prezenta lucrare deschide câteva perspective privind rolul dirijorului în dezvoltarea cântării corale bisericești: *Menținerea cântării corale în limitele Tradiției Bisericii*, *Receptarea mesajului duhovnicesc al cântării corale*, *Armonia dintre cor și slujitorii altarului*, *Alternanța repertoriului coral în funcție de perioadele liturgice, cu o elocventă propunere de repertoriu pentru corurile mixte și corurile bărbătești*, *Transferul de experiență între corurile bisericești*.

Autorul împărtășește opinia părintelui Gheorghe Șoima cum că „nu orice compoziție muzicală merită calificativul liturgică sau bisericească. Nu orice muzică profană se potrivește cu spațiul eclezial”, și aduce ca argument în susținerea acestei afirmații texte din părinții

Bisericii acordând un loc privilegiat cântării de strană, ca izvor principal al armonizării și prelucrării cântărilor corale bisericești. Foarte importante sunt aspectele legate de atmosfera duhovnicească care ar trebui să existe între cor, dirijor și altar. Apreciem și propunerea unui repertoriu minimal pentru cele trei perioade ale anului bisericesc, precum și ideile originale legate de schimbul și transferul de experiență între corurile bisericești.

În concluzie, lucrarea de față reprezintă sumarul unei cercetări amănunțite în ceea ce privește cântarea bisericească de strană și corală, din perspectiva izvoarelor, a evoluției, a analizelor muzicale și a deschiderii unor direcții de cercetare pentru viitor.

Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile STANCIU

INTRODUCERE

Cuvânt și sunet, logos și melos, conviețuiesc într-o perfectă armonie în compozițiile vocii umane, acolo unde muzica adaugă cuvântului profunzime, iar cuvântul împrumută acesteia *înțeleș*. Ludwig van Beethoven spunea că „arta și știința îl înalță pe om până la Dumnezeu”.

În om, creație a lui Dumnezeu, se contopesc cuvântul și sunetul în țesătura inefabilă a muzicii. Muzica exprimă, în limbaj serafic, legătura omului cu Creatorul său, într-o solemnitate liturgică, slujitoare. Cântarea liturgică și întreaga desfășurare a muzicii cultice imită slujirea heruvimică. Iată de ce, în timpul Sfintei Liturghii, „noi, care pe heruvimi, cu taină închipuim”, înnobilăm mesajul muzical.

Muzica, spunea Nichita Stănescu, este „acel răspuns căruia mai înainte nu i-a fost pusă nicio întrebare”. Fiind considerată „arta cea mai expresivă, mai comunicativă și mai plină de înrăurire asupra sufletului omenesc”, muzica a fost alături de om pe tot parcursul existenței sale pământești, făcându-i viața mai frumoasă și totodată făcându-l mai bun cu semenii lui, apropiindu-l de Dumnezeu. Cântarea a fost de-a lungul timpului cea care l-a ferit pe om de însingurare. Astfel „muzica a fost nelipsită de la sărbătorile păgâne (cum erau de pildă, jocurile olimpice), însoțea piesele de teatru și totodată a făcut parte din toate serviciile religioase ale popoarelor lumii”¹.

Cultul divin și muzica bisericească sunt două realități complementare. Trăirile și stările religioase ale omului sunt exprimate în cadrul cultului divin public prin intermediul muzicii bisericești. Omul, dintotdeauna a avut aspirații, a fost aplecat spre arte, spre frumos. Sunețele l-au făcut pe om să devină sensibil, emotiv, creativ, cu atât mai mult cântarea bisericească. Aceasta este mărturisitoare, Creația lui Dumnezeu este exprimată prin cântare. Omul, prin cântarea biseri-

¹ Prot. Ioan Teodorovici, Pr. Prof. Ionel Popescu, Prof. Dumitru Jompan, *Creatori și creații muzicale*, Editura Banatica, Reșița-Caransebeș, 1997, p.11.

cească îl propovăduiește pe Hristos cel Întrupat, îl însoțește pe om de la naștere prin Botez, până la trecerea în veșnicie.

Fundamentul muzicii bisericești este Scriptura și Patristica. Psalmodierea reprezintă prima formă de cântare, cântarea psalmilor.

Odată cu trecerea timpului, muzica bisericească s-a dezvoltat tot mai mult, primind valențe și caracteristici diferite. Epoca de vârf a cântării bisericești o reprezintă Bizanțul, Imperiul Bizantin care a dezvoltat cântarea, trasându-i diferite direcții. Muzica bizantină, monodică stă la baza muzicii psaltice de azi din toate zonele intra și extracarpătice.

Sunt tărâmurii binecuvântate de Dumnezeu, precum Banatul, Crișana unite prin cetatea Aradului, apoi ținutul transilvănean în prelungirea Maramureșului voievodal. Toate aceste ținuturi istorice exprimă simțăminte și sentimente religioase printr-o muzică bisericească locală cu adânci rădăcini și izvoare în muzica bizantină.

„Bănățeană” din inima Banatului montan și de câmpie, „lugojana” de pe valea Mureșului și „cunțana” curgătoare de pe malul Izei până în inima podișului transilvănean sunt apelativele cu care credincioșii Bisericii de pe aceste meleaguri sfințite de sângele martirilor, se identifică și își exprimă dragostea și unitatea față de credință și de neam.

În dauna tuturor influențelor istorice, culturale, ocupaționale din aceste zone de țară, la baza acestor „realități muzicale locale” stă muzica bizantină.

Dezvoltarea cultului Bisericii de-a lungul vremii, implicit al muzicii bisericești a descoperit în aceasta valențe armonice. Armonia s-a născut în Apus, dacă ne gândim la polifonia renescentistă, urmând mai apoi cursul ei în toate epocile muzicale și punctele cardinale.

Biserica a înțeles că, pentru o lume într-o continuă metamorfoză, este nevoie de varietate și a propus cultului divin, respectiv participanților la săvârșirea lui, două moduri de exprimare a trăirilor și sentimentelor religioase: muzica monodică (de strană) și cea armonică (corală).

Dirijatul este o artă, dar, în același timp, și o știință. Presupune, pe lângă talent o serie de cunoștințe de specialitate, legate direct de această profesiune, dar și temeinice cunoștințe muzicale. Un bun dirijor trebuie să transmită calități innăscute și veleități de lider.

Lucrarea de față se dorește a fi una cu caracter bivalent, muzică și teologie. Cântarea bisericească exprimă și reliefează o teologie a iubirii, o teologie mântuitoare. Hristos, Cel Întrupat, Cel Răstignit și Înviat, reprezintă mărturisirea oamenilor în Biserica Sa, prin cântarea bisericească. În teza propusă vom avea în vedere abordarea unei palete largi în ceea ce înseamnă cântarea eclezială și teologia ei, de la apariția ei prin psalmodiere și urmând apoi etapele evolutive în istorie. Atât monodia cât și cântarea corală, armonică reprezintă două teme de real interes pentru cei care sunt preocupați de studiul cântării. Ca propunător al analizei acestor două direcții muzicale, m-am oprit mai cu seamă asupra celei de-a doua, dezvoltarea cântării corale, a artei dirijorale, reprezentând pentru mine cel mai prolific mod în care pot să-mi exprim trăirile și simțămintele duhovnicești mântuitoare. Motivez această lucrare prin faptul că la ora actuală se simte imperios nevoia îmbunătățirii vieții duhovnicești a omului. Trăim într-o lume a secularizării, în care omul parcă tot mai mult se îndepărtează de Dumnezeu, relația sa cu Creatorul se frânge fără știre, păcatul fiind instrumentul cel mai la îndemână pentru omul căzut, prăpăstios față de Hristos. Mesajul duhovnicesc al slujbelor cultului divin, trebuie să ajungă în sufletul omului pentru a-i reface, legătura cu Dumnezeu, ruptă de păcat. Consider că una din metodele acestei reconstrucții filiale este cântarea eclezială, sub toate aspectele și formele ei.

Încă din titlu tezei se pot observa direcțiile pe care trebuie să le parcurgă cel care dorește să devină conducător și nu orice conducător, ci unul pe tărâmul inegalabil al muzicii. Dirijorul este acela care calcă pe domeniul inefabil al artei, inexprimabil al muzicii, dar în ace-

lași timp, greu de parcurs. Lucrarea o doresc a fi un îndrumar, un reper, un ghid pentru tinerii dirijori de coruri bisericești. Dirijorul de cor eclezial, liturgic, pe lângă exigențele metodologice și vocaționale deprinse și impropriate în școlile de muzică, trebuie să-și cultive și exigențele și cerințele spirituale, duhovnicești. Dialogul corului cu slujitorii Sfântului Altar trebuie înțeles și la nivel minimal teologic, nu doar muzical.

Tratatele de Teologie Dogmatică și Liturgică, cele de muzicologie și de dirijat, care formează baza bibliografică a lucrării ne prezintă originile cântărilor bisericești, implicit ale cultului divin, evoluția acestora în istorie și timp și perspectivele pe care atât muzica eclezială cât și întregul cult, în general, le deschid pentru reînnoirea relației dintre om și Dumnezeu. Muzica nu are limite, este lipsită de margini. Muzica și interpretarea este creatoare, de fiecare dată descoperă și redescoperă noi sensuri ale existenței vieții omului. Limitele interpretării se regăsesc în universul Creației.

Încercarea de a dezvolta un studiu pe această temă a fost provocatoare, mai ales în contextul în care am stăruit să îi confer și un caracter practic, prin utilizarea studiului de caz, prin analiza concretă a unor partituri. Odată cu parcurgerea bibliografiei muzicale, am constatat o preocupare mai intensă pe acest subiect sub regimul comunist. În acea perioadă s-au elaborat lucrări de mare valoare în absolut toate zonele țării, s-au remarcat maeștrii ai cântului coral din Conservatoarele din țară. Academii de muzică din București, Cluj-Napoca și Iași și-au dobândit un renume național și internațional prin muzicienii cei mai reprezentativi, care au întocmit lucrări de amplă cercetare în ceea ce înseamnă atât cântarea monodică, cât și cea armonică. În ce privește îndrumarul pentru formarea unui cor bisericesc, ghidul pentru formarea dirijorului unui astfel de cor, bibliografia este destul de săracă, preocupările în această direcție fiind modeste. Însă nu este de condamnat nimic, având în vedere că

se cunosc represaliile și repercusiunile ce ar fi putut apărea pentru vreun muzician care s-ar fi ocupat de instrucția unui cor bisericesc în acea perioadă (comunistă). Dragoș Alexandrescu este reprezentativ pentru perioada ante-decembristă, prin faptul că ne-a lăsat un ghid al dirijorului de cor bisericesc. De asemenea maestrul Ioan Golcea are un îndrumător pentru dirijorul de cor, intitulat „Cântările Sfintei Liturghii - îndrumător pentru dirijorul de cor”.

Cu toate acestea, în actualitate se simte nevoia unei noi provocări în formarea tinerilor dirijori de coruri bisericești, care să conștientizeze faptul că muzica și efortul pe care-l depun este cu trimitere în veșnicie.

CAPITOLUL I

MUZICA BISERICESCĂ DIN PERSPECTIVA TRADIȚIEI BISERICII

1.1. Aspectul teologic al muzicii bisericești

Muzica bisericească ortodoxă este o formă de exprimare și de arătare a sentimentului religios al omului față de Dumnezeu. Acest aspect, însă, are o importantă dimensiune liturgică. Cultul divin, însuși, este fundamentat pe muzica bisericească sau cântarea liturgică. Cântarea bisericească este un element fără de care cultul divin nu poate exista, un element indispensabil formelor de cult. Aproape toate slujbele Bisericii se oficiază cu ajutorul muzicii bisericești².

Fiecare persoană trăiește și exprimă diferite stări religioase. Acestea le poate exprima prin cântarea bisericească, fiind dătătoare de sensuri spirituale de o adâncă profunzime. Muzica bisericească, pe lângă aceste sensuri duhovnicești din sufletul omului, mai descoperă și adevărate trăiri artistice. De aceea, întâlnim o relație de întrepătrundere între religie și arta muzicală bisericească³. Astfel, se dă naștere unei simbioze între textul dogmatic al cântării, între elementul haric și cel artistic duhovnicesc.

Omul, dintotdeauna, a fost aplecat spre sunet, spre cântare, a dorit să se hrănească din darurile zeiței Euterpe. Viața ne oferă zi de zi, ne-nunțate exemple, care ne arată că dragostea pentru muzică constituie o certitudine a spiritualității contemporane, din toate timpurile, mai mult necesitatea de a asimila marile valori sonore ale culturii umane⁴.

² Pr. Dr. Ioan-Eugen Buta, *Reglementări canonice privind cântarea liturgică în Biserica Ortodoxă Română*, Editura Andreiană, Sibiu, 2016, p. 5.

³ Pr. Dr. Ioan-Eugen Buta, *Reglementări canonice privind cântarea liturgică în Biserica Ortodoxă Română*, p. 5.

⁴ Iosif Sava, Petru Rusu, *Istoria muzicii universale în date*, Editura Muzicală, București, 1983, p. 5.

Din acest motiv, din timpuri străvechi, muzica și cântarea au constituit un mijloc practic de legătură cu lumea ce este mai presus de simțuri, graiul nemijlocit prin care s-au exprimat felurite stări sufletești, limba naturală și universală prin care omul a izbutit într-o măsură, să intre în legătură cu Dumnezeu⁵.

Este într-adevăr, un fenomen inefabil⁶, ca prin muzică, prin cântare să intri în legătură cu Dumnezeu. Prin cântare, omul își poate manifesta într-un mod complex, dragostea arzătoare față de Creatorul său. Marile genii muzicale erau „pătrunse de fiorul misiunii și slujirii”⁷. Pentru marii compozitori, muzica a fost „nu un scop în sine, ci mijloc de a evoca planul de dincolo de sensibil”⁸.

Muzica sau cântarea bisericească este în strânsă legătură cu Teologia, cu Cuvântul Întrupat. Frumusețea textelor dogmatice, liturgice este reliefată prin cântarea bisericească de strană sau corală, monodică sau armonică. Acest sistem complex se regăsește în cultul divin, în Biserică.

Biserica nu a făcut niciodată abstracție de muzică, ca manifestare spirituală a credincioșilor. Clement Alexandrinul (+217) a fost primul care a atras atenția asupra influenței muzicii laice din perspectiva creștinismului. El a fost cel care a ajuns la concluzia că muzica laică, prin varietatea și forma ei specifică, nu poate fi compatibilă cu duhul creștinismului, confruntând esența morală a creștinismului cu caracterul muzicii laice greco-păgâne⁹. Însă tot Sfântul alexandrin, analizând stilul muzical bisericesc a precizat pentru prima dată rolul muzicii în viața Bisericii. Rolul muzicii în viața Bisericii este unul covârșitor; din forma artistică profană, laică, se transformă în credință transfigurată în doxologie¹⁰.

⁵ Vasile Stanciu, *Muzica liturgică în dimensiunea ei patristică și canonică*, în „Studia Universitatis” Babeș-Bolyai, Theologia Orthodoxă, Cluj Napoca, XXXIX, 2, 1994, p. 65.

⁶ Vasile Stanciu, *Muzica liturgică în dimensiunea ei patristică și canonică*, p. 65.

⁷ George Bălan, *Sinteze. Mică filosofie a muzicii*, Editura Eminescu, București, 1975, p.17.

⁸ George Bălan, *Sinteze. Mică filosofie a muzicii*, p. 19.

⁹ Vasile Stanciu, *Muzica liturgică în dimensiunea ei patristică și canonică*, p. 66.